

**Фонд оценочных средств для промежуточной аттестации обучающихся
по учебному предмету «Родной (чеченский) язык»
(типовой вариант)
(2-4 классы)**

Обязательная часть учебного плана.

Предметная область: Родной язык и литературное чтение на родном языке

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран
г1ирсийн фонд.**

2 класс.

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Школан беш».

2 класс.

Школан беш.

Школан йоккха беш ю. Дукха дитташ ду бешахь. Дешархоша белхаш бо бешахь. Цара дика 1алашйо иза. Цундела дитташ т1е стоьмаш а латабо.

2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Лийчаэхар»

Лийчаэхар.

Аьхка йовхачу хенахь тхо х1ор дийнахь доьлху хи т1е. Лийча дика айма йолуш меттиг хаьа тхуна. Лекха боцчу берда т1ера чукхийсала тхо. Хи т1ехула некадеш , юьйсина буьрка санна, лела тхо. Хаза хуьлу аьхка лубьчуш

3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Б1аьсте сьхакхачар». 2 класс.

Б1аьсте сьхакхачар.

Б1аьстей, 1ай кьовсаделла . Шен меттиг д1айобхура б1аьстено . Дубьхалделира 1а .Сьхяхьаьжира бовха малх. Дилхира 1а, охьадубьладелира ладарш. Д1алецира б1аьстено шен меттиг. Зезагашца аренаш кьарзйира хазахетгачу б1аьстено.

4. Шеран жам1даран талламан болх «Хьуьнхахь». 2 класс.

Хьуьнхахь.

Ц1ена ду хьуьнхара х1аваь. Абу хьуьнха талла воьду. Жаьла а дубгу цо шеца. Хьун тийна хета. Амма хьуьнхахь кхехкаш дахар хуьлу. Цхьанхьа тебна цхьогал доьду ,кхечанхьа хьуьнан к1оргехь генаш кегдеш лела партала ча.

«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран г1ирсийн фонд. 3 класс.

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Бошмийн доттаг1ий». 3 класс.

Бошмийн доттаг1ий.

Дитта т1ехь д1атоьхна бен бу. Цу чохь олхазарш деха. Олхазарш бошмийн доттаг1ий дуйла хаьа суна. Ас уьш кьехка ца до. Цундела тхан дитташ т1е стоьмаш дуккха а латабо.

Грамматически т1едилларш.

1. Шолг1а предложени меженашца талла.
2. Сехьадаха ма-деззара декъа а доькьуш д1аязде дешнаш: дитта, доттаг1ий, тхан, кьехка, дукха

2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх «Тхан школа»

3 класс.

Тхан школа.

Тхан школа ломана юххехь ю. Тхан школан йоккха беш ю. Дика 1алаш йо иза школо. Тхан школаца йобьхе яьлла лулара школа. Оха тхешан школах дозалла до. Со школе т1абьха ца вуьсу цкъа а. Тхан школал хаза школа яц тхан йоккхачу юьртахь.

Грамматически т1едилларш.

1. Кхоалг1ачу предложенехь коьрта меженашна к1ел сиз хьакха.
2. Шайн билгалонашца гайта цхьа орам болчу дешнийн орам а, чаккхе а: школа, школан, школо, школаца, школах, школе, школал.

3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1дара талламан болх «Олхазаршна баннаш». 3 класс.

Олхазаршна баннаш.

Бовхачу махка дладахана олхазарш бѡаѡсте яълча юхадоглу. Аннийн кескех царна баннаш до бераша. Тѡаккха дитташ тѡехъ уьш дѡаѡагѡдо. Олхазарш бошмийн доттагѡий ду. Дитташ талхошйоу са долу хѡуманаш юу цара. Олхазарш бошмашкара лелхо мегар даѡ. Уьш, мелхо а, тѡекѡдо хѡума дан деза.

Грамматически тѡедилларш.

1. Хѡалхарчу предложенехъ билгалъяха коьрта меженаш.
2. Дешнийн хѡоттам къастабе
1-ра вариант: таллархо, дѡадеша, урамаш
2-гѡа вариант: яздархо, схѡакхечи, къоламца.
3. Дешнаш дуккхаллин терахъе даха: олхазар, зезаг, адам, тоьрмиг, аре.

4. Шеран жамѡдаран талламан болх «Хасбешахъ». 3 класс.

Хасбеш.

Хасбеша дахара бераш. Цигахъ белхаш бира цара.Цхѡаболчара хасстоьмашна асар дѡира, вукхара хи дѡллира. Дукха хасстоьмаш гулбийр бу хасбешара. Цигахъ йийна дѡка кхуьуш ю копастанаш а, жѡонкаш а, наьрсаш а. Муьлхачу хасстоьмана хи маѡа дѡлла дезаа, молханаш муьлханаш тохадеза а хьоьху агрономо берашна.

Грамматически тѡедилларш.

1. Хѡалхарчупрѡдложенехъбилгалъяхакоьртамеженаш, дешнашна тѡехула къамеландакъошбилгалдаха
- 2.Текста юкъарасхѡаяздецхѡаллин а, дуккхаллин а терахъеракхоккхадош.
- 3.Сехѡадахама-деззарадекъа а доькъуш дѡаязде дешнаш: йийна, асар, хасстоьмаш, дукха, дѡллира.

**«Нохчийн мотт» дешаран низамехула мах хадоран
г1ирсийн фонд. 4 класс.**

1. Хьалхарчу чийрикан жам1даран талламан болх «Лар толу ж1аьла».

4 класс.

Лар толу ж1аьла.

Сан вашас Х1арона к1еза деара. Оха цунна ц1е тиллираТарзанаьлла. Собца гуттар а ловзуш хуьлура к1еза. Хи т1е лийча со вьодуш хилча, т1аьхьах1уттара иза.

Д1аоьхура хан. Тарзан доккха хилира. Цуьнан лергаш ира, дог1аделла дара. Иза лар толу ж1аьла хиллера. Х1арона кест-кеста хьунхахь таллад уьгураТарзан. Х1инца, доккха а хилла, собца к1езиг ловзу иза.

Т1едиллар:

- 1) Билгалдаха кьамелан дакьош хьалхарчу предложенехь.
- 2) Дешдакьошца декьа дешнаш: цунна, доккха, т1аьхьах1уттура

**2. Шолг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх
«Доттаг1алла», 4 класс.**

Доттаг1алла

Доттаг1 воцуш стаг мегарвац. Доттаг1 воцу стаг, т1ам боцу олхазар санна, ву. Доттаг1чунна тешаме хила веза. Доттаг1алла даггара лело деза. Доттаг1чух дагаволуш хила веза. Доттаг1чунна т1е хало еана меттиг а 1оттаелла доттаг1 дешарна т1аьхьависча, цунна г1о дан деза. Иштта хилчий бен хьох бакьволу доттаг1 а хирвац.

Т1едиллар:

- 1) Кхоалг1а предложеникьамеландакьошцаталла.
- 2) Цхьаорам болу дешнашбилгалдахий, т1ехула дожарш х1итгаде.

**3. Кхоалг1ачу чийрикан жам1даран талламан болх
«Воккха стаг».**

Воккха стаг

Хlor 1уьйранна вогура воккха стаг акхаройх а, олхазарех а дерш 1амочу ц1а чу. Мунданаш тоеш я керланаш еш хуьлура иза цу чохь. Оцу 1уьйранна а ша ян йолийначу аккхачу бедан мунда, хьаькхна, шардеш кечдинчу жимачу уьн т1ехь д1а а ч1аг1йна , ша яржийна нехаш, нуй хьаькхна, гул а йина, тускар чу тийсира цо.

Тедиллар:

- 1) Хьалхара предложенин къамелан дакъошца талла.
- 2) Массо предложенийн юкьара ц1ерметдешнаш билгалдаха.

4.Шеран жам1даран талламан болх «Шовданийн боьра». 4 класс.

Шовданийн боьра.

Дуккха шовданаш долуш бара х1ара боьра. Кегийра, ц1ена г1ум ловзош хьалакхуьйсура ша санна шийла, сирла шовданаш. Кхуза обхура Малх-Арера мехкарий хит1а. Кхузахь малхчубуззуш цхьанакхетара уьш кегийчу нахаца.

Кхузахь дара уггар доккха шовда а, юххехь коьллаш а, жима д1анехьа хьун а йолуш.

Зама маьрша яцара,ткъа шовданийн боьра юьртана юьстахо бара. Цундела наноша ца магадора цига хит1а эхар.

Тедиллар:

- 1) Шолг1а предложенин къамелан дакъошца талла.
- 2) Цхьаорам болу дош схьалаха, уьш муьлхачу дожарехь ду билгалдаха.
- 3)

I-IV классийн дешархойн ненан маттах долчу хаарийн х1итточу оценкийн барамаш

I. I-IV классашкахь ечу талламан диктантийн мах хадор.

Диктант – иза офографех а, пунктуацех а долу хаарш талларан кеп ю.

Талламан дешнийн диктанто зохь кхета хала йолу офограммаш. Иза хила йиш ю х1окху дешнийн барамехь:

- 5 класс-15-20 дош
- 6 класс-20-25 дош
- 7 класс- 25-30 дош
- 8 класс- 30-35 дош

9 класс- 35-40 дош.

Текст хоржуш, кху некъех пайдаэца беа:

1. Диктантан текст шен чулацамехъ дешархой кхеташ а, хИнцалерчу литературни метган лехамашца юьззина нийса йогуш а хила еза.

2. Диктантан дерриге а дешнаш дешархошна кхеташ хила деза. Кезиг лелош а, девзаш доцу а дешнаш довза а довзуйту, доски те да а яздо.

3. Диктантан текстехъ хала дешнаш хилахъ, цу дешнийн нийсаяздар дешархоша тамийна а дацахъ, и дешнаш доски те даяздо.

4. Текст йоьшучу хьехархоcho даешар литературни нийса а, муха яздан деза, дешархошна да ца хоуйтучу кепара а хила деза. Масала, *Кайн*, *Ежийн*, *халкъан* бохучу дешнашкахъ, литературни аларан норманашца цхьабна а догуш, чаккхенгара н ца олу, ткъа *савьмик*, *чегардиг* дешнашкахъ г-ний, к-ний хьалхахъ долу и а долуш санна олу.

5. I чийрик чекхдаллалц текстан барам кхул хьалхарчу классехъ хилларг магабо.

I-IV классийн дешархойн диктантийн мах хадорехъ хьехархоcho куьйгалла оьцу кху некъех:

1. Диктантехъ орфографически а, пунктуационни а галаташ къаьст-къаьстина лору, оценка юкъара юьллу.

2. Диктантана «5» дуьллу, нагахъ цхьа а орфографически галат дацахъ я цхьаннал сов пунктуационни галат ца хилахъ.

3. «4» дуьллу, кхааннал сов орфографически а, щиннал сов пунктуационни а галат ца хилахъ (я шиь орфографически, кхоь пунктуационни галат хилахъ).

4. «3» дуьллу, ялханнал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а галат ца хилахъ (я 5 орфографически, 5 пунктуационни галаташ хилахъ).

5. «2» дуьллу, иттаннал сов орфографически а, пхеаннал сов пунктуационни а (я барханнал сов орфографически а, ворханнал сов пунктуационни а) галаташ ца хилахъ.

6. «1» дуьллу, нагахъ 2 дуьллучул галаташ сов хилахъ.

Дешархоchун балха те хъ галат лара деза, орфографически а, пунктуационни а, муьлхха а бакъо талхош, диктант язьяле оьцу классехъ я цул лахарчу классашкахъ тамийнчух иза хилахъ. Нагахъ санна талламан диктантехъ 5 ша дина нисдарш хилахъ (нийса цаяздинарг нийсачуьнца хийцина) оценка цхьана баллана лаг1йо, иштта оценка «5» ца дуьллу, диктантехъ 3 я цул сов нисдарш хилча.

Оценка юьллуш, ца лоруш дуьту:

1. Программехъ йоцу я тамийна йоцу орфографически а, пунктуационни а бакъонаш талхош долу галаташ/

2. Тилкхаздаьлла галат (описка) лору, масала, *белхало* хила деза чохъ *белхано* яздинехъ, *йуьйре* хила деза чохъ *йуьйле* яздинехъ.

3. Нохчийн маттахь зевне мукъаза й (йот) яздар, масала: йоза хила дезачохь еза яздахь, йогIу (егIу), юьртахь (йуьртахь), юьгу (йуьгу) яздахь.

4. Орам ларбеш а, ораман аьзнаш хийцалуш а терахьдешнаш яздар, масала: *исс - иссалгIа-уьссалгIа, итт - итталгIа - уьтталгIа.*

5. Къовсамечу мсттигашкахь чолхечу дешнийн нийсаяздар, масала: *пайдаэцар - пайда эцар, нийсаяздар нийса- яздар, гIодар - гIо дар*, и. дI. кх.

6. Дешнашкахь дифтонгаш язъяр: *къега- къиега, терса- тиэrsa, оза-уоза, еха - йиэха*, и. дI. кх. а.

7. Цердешнийн къовсаме яздар: *стогалла- стагалла, мох – мохан-механ - махан, морха*, и. дI. кх. а.

Дешархоша далийтинчу гIалаташна юкъяра даккхий а, кегий а гIалаташ къасто деза.

Даккхий гIалаташ лору:

1. Хьалхенца Iамийна а, йозанехь алсам пайдаоьцуш а йолу орфографически, пунктуационни бакъонаш талхош долу гIалаташ:

2. Мукъазчу элпашна юккъе яз деш долу къасторан хьаьркаш, масала: *хIаллакьхилла, меттахьхьайра.*

3. Дсшхьалхенца йолчу я чолхечу инфинитиван суффиксийн язъяр.

4. Хандсшнех хиллачу тайп-тайпанчу къамелан дакъойн яздар (*оху -охуна я охана, тоьгу - тоьгуна я тоьгана*).

5. Хандешан ихначу хенан язъяр, масала: *бохура я бахара, моьттура я моттара.*

6. Кху кенара цердешнийн яздар: *дечиган я дечган, эчиган я аьчган.*

7. Цердешнийн а, билгалдешнийн а массо къобалйина тIеэцна йолу яцйинчу а, юьззинчу а форманийн язъяр, масала: *гIуллакх я гIулкх, гIиллакх я гIилкх.*

Дсшархочун балха тIехь цхьамогIа (кхоь я цул сов) цхьана бакъонна нислуш гIалаташ хилахь, диктантана оценка лакхаяккха мега, масала, дешан чаккхенга н яздарехь, доца шеконан элпаш (а, и, у,) яздарехь.

Комплексни талламан белхашкахь, диктантах а, тIедилларех а (фонетически, лексически, орфографически, грамматически, пунктуационни) лаьтгачу, ши оценка юьллу-хIора балхана шен-шен.

ТIедилларийн мах хадорехь куьйгалла оьцу кху некъех:

«5» дуьллу, массо а тIедиллар нийса кхочушдинехь;

«4» дуьллу, тIедилларийн $\frac{3}{4}$ дакъа нийса динехь;

«3» дуьллу, болх ах я цул сов нийса бинехь;

«2» дуьллу, болх эханал кIезиг бинехь.

«1» дуьллу, цхьа а тIедиллар кхочуш ца динехь.

Билгалдаккхар:

Орфографически а, пунктуационни а гIалаташ, тIедиллар кхочушдарехь дина долу, диктантан мах хадош лору.